

Δελτίο τύπου

Από το 1838 έως σήμερα, το ελληνικό κράτος γιορτάζει την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης την 25η Μαρτίου κάθε χρόνου (μαζί με τον «Ευαγγελισμό της Θεοτόκου» από την ορθόδοξη εκκλησία). Η ημερομηνία αυτή αποκρύβει ένα ζήτημα που βρίσκεται εντούτοις μπροστά στα μάτια μας: ότι η Ελληνική Επανάσταση προκηρύχθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 1821 στις Ηγεμονίες της Μολδαβίας και της Βλαχίας από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, με τη θέση μάλιστα ότι «Ο Μωρέας, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Σερβία, η Βουλγαρία, τα Νησιά του Αρχιπελάγους, εν ενί λόγω η Ελλάς άπασα έπιασε τα όπλα, δια να αποτινάξη τον βαρύν ζυγόν των Βαρβάρων». Η πεποίθηση αυτή, ότι όλοι οι Χριστιανοί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είναι Έλληνες, ξεκινάει από τα επαναστατικά κείμενα του Ρήγα Φεραίου και την Ελληνική Νομαρχία, και διατηρείται με μικρές τροποποιήσεις μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα. Αποτελεί ταυτόχρονα το ιδεολογικό έδαφος της Μεγάλης Ιδέας, της επεκτατικής πολιτικής του ελληνικού κράτους κατά τον πρώτο αιώνα ύπαρξής του.

Η μελέτη αυτή δείχνει ότι ο ελληνικός εθνικισμός, η ελληνική εθνική συνείδηση, είναι μια κοινωνική διεργασία που ξεκινά μετά τα τέλη του 18ου αιώνα, μισό αιώνα πριν από τους άλλους βαλκανικούς εθνικισμούς, έχει δε σαφές πολιτικό περιεχόμενο: απαίτηση των μαζών για κράτος, όσο αυτό δεν υπάρχει, και στη συνέχεια για πολιτικά δικαιώματα και εθνική «καθαρότητα», εσωτερικά, και για επέκταση της επιρροής του κράτους και «διόρθωση» των συνόρων του, προς το εξωτερικό. Αυτή η εθνική πολιτικοποίηση των μαζών εκφράζει την ιστορικά νέα, «μοντέρνα», μορφή υπαγωγής τους στο κεφάλαιο, καθώς μόνιμη λειτουργία της είναι να εντάσσει τους ταξικούς ανταγωνισμούς στο γενικό κεφαλαιοκρατικό συμφέρον που εμφανίζεται ως «εθνική ενότητα», και ταυτόχρονα να εμβαπτίζει στη λαϊκή υποστήριξη τις επεκτατικές-ιμπεριαλιστικές στρατηγικές του κράτους.

Από τη ρηξικέλευθη αυτή σκοπιά, το βιβλίο επανατοποθετεί τα πιο κρίσιμα ζητήματα της νεοελληνικής ιστορίας: τη διαμόρφωση του ελληνικού έθνους και των ορίων του, την οικοδόμηση του ελληνικού αστικού κράτους στην αρχική ρεπουμπλικανική και στις μετέπειτα «απολυταρχικές» μορφές του, την κληρονομιά της Επανάστασης και τις ιδεολογικές χρήσεις της έως σήμερα.

Το βιβλίο διαρθρώνεται σε τρία Μέρη.

Στο Μέρος I, *Το έθνος και η Επανάσταση*, αντικείμενο διερεύνησης αποτελεί το ζήτημα του ελληνικού έθνους και των ορίων του. Περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια.

Στο κεφάλαιο 1, «Η Επανάσταση στη Μολδαβία και τη Βλαχία. Ερωτήματα για τα όρια του ελληνικού έθνους», εξετάζεται η αποτυχία της Επανάστασης στη παραδουνάβιες Ηγεμονίες και με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για τη σύνθεση των στρατευμάτων του Αλέξανδρου Υψηλάντη διατυπώνονται ερωτήματα σχετικά με τη διαδικασία διαμόρφωσης του ελληνικού έθνους την εποχή της Επανάστασης.

Στο κεφάλαιο 2, «Η “Ελλάδα” του 1821: πρώτες σκέψεις για τη διάχυση της ελληνικής εθνικής πολιτικοποίησης», εξετάζονται οι αντιλήψεις για το ποια ήταν η Ελλάδα και τα όριά της την εποχή του ελληνικού Διαφωτισμού, από τον Θούριο του Ρήγα μέχρι τα κείμενα της Ελληνικής Επανάστασης.

Στο κεφάλαιο 3, «Προσεγγίσεις στο έθνος. Μια γενική θεωρητική αποτίμηση», διαμορφώνεται ένα θεωρητικό πλαίσιο κατανόησης του έθνους, μέσα από την κριτική ανάλυση των υπάρχουσών θεωρητικών προσεγγίσεων.

Στο κεφάλαιο 4, «Οι Ρωμαίοι και οι Έλληνες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Από την προεθνική κοινωνική συνοχή στο ελληνικό έθνος», αναλύονται οι διαδικασίες που οδήγησαν ένα τμήμα των χριστιανών «Ρωμαίων» της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην εθνική πολιτικοποίηση, δηλαδή στον μετασχηματισμό τους σε Έλληνες και στην απαίτηση για ένα ανεξάρτητο εθνικό κράτος.

Το Μέρος II, *Η Επανάσταση και το κράτος της*, έχει ως αντικείμενο την οικοδόμηση του επαναστατικού ρεπουμπλικανικού-συνταγματικού ελληνικού κράτους κατά την περίοδο 1821-1827 και την αντικατάστασή του κατά την επόμενη περίοδο (1828-1833) αρχικά από τη βοναπαρτική δικτατορία του Καποδίστρια και κατόπιν από την απόλυτη μοναρχία. Στο Μέρος αυτό εντάσσονται τρία κεφάλαια.

Στο 5^ο κεφάλαιο, «Το πρώτο κράτος της Επανάστασης. Η νικηφόρα περίοδος, 1821 – 1824», αναλύονται οι συνταγματικοί-δημοκρατικοί θεσμοί, οι κοινωνικές και πολιτικές αντιπαραθέσεις και οι εμφύλιοι πόλεμοι, η πολιτική αναβάθμιση των λαϊκών μαζών και οι ταξικοί ανταγωνισμοί στο εσωτερικό των δυνάμεων της Επανάστασης κατά την πρώτη, νικηφόρα περίοδό της.

Το 6^ο κεφάλαιο, «Η κάμψη της Επανάστασης, η παρέμβαση των “Μεγάλων Δυνάμεων” και το τέλος του συνταγματικού ρεπουμπλικανισμού, 1825 – 1833» εξετάζει τη δυσμενή εξέλιξη του πολέμου μετά την αποβίβαση του στρατού του Ιμπραήμ πασά στην Πελοπόννησο το 1825, τους διεθνοπολιτικούς συσχετισμούς και τη ντε φάκτο αναγνώριση του ελληνικού κράτους με τα εξωτερικά δάνεια που συνήψε το 1824 και 1825, τις παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και το ουσιαστικό τέλος του πολέμου με τη ναυμαχία του Ναυαρίνου, γεγονότα και συνθήκες που οδήγησαν στο τέλος του συνταγματικού

ρεπουμπλικανισμού, αμέσως μετά την ψήφιση, το 1827, του πιο ριζοσπαστικού Συντάγματος στην Ευρώπη, και τη διαμόρφωση των πρώτων τριών κομμάτων του ελληνικού κράτους.

Στο 7^ο κεφάλαιο, «Η διαμόρφωση ενός καπιταλιστικού κράτους και κοινωνικού σχηματισμού», εξετάζεται η Επανάσταση και το κράτος της ως σημείο μη επιστροφής στη διαδικασία εμπέδωσης των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων. Παρουσιάζονται οι βασικοί καπιταλιστικοί κλάδοι της ελληνικής οικονομίας μετά το τέλος της Επανάστασης (μανουφακτούρα, ναυτιλία, εμπόριο και χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες), καθώς και οι σχέσεις της έμμεσης υπαγωγής της αγροτικής μικροκαλλιέργειας στο κεφάλαιο. Τέλος γίνεται αναφορά στα υπολείμματα και τις αντιστάσεις του «παλιού καθεστώτος» εντός του καπιταλιστικού ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού.

Το Μέρος III, *Η Επανάσταση ως «Μεγάλη Ιδέα» και ως «παρόν»*, αναφέρεται στην κληρονομιά της Επανάστασης, αλλά και στις ιδεολογικές χρήσεις της στη διάρκεια των δύο αιώνων ύπαρξης του ελληνικού κράτους.

Στο 8^ο κεφάλαιο, «Ελληνοποίηση της “Ανατολής”. Το “όραμα” και η πραγματικότητα», εξετάζεται η συνάφεια του ιδεολογικού και πολιτικού πλαισίου που καθιέρωσε η Επανάσταση και της Μεγάλης Ιδέας, της επεκτατικής στρατηγικής του ελληνικού κράτους κατά τον πρώτο αιώνα ύπαρξής του, στρατηγικής που αντλώντας επιχειρήματα από την ηγετική θέση του ελληνικού κεφαλαίου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εμφανιζόταν ως «απελευθέρωση» και ως «εκπολιτισμός της Ανατολής».

Τέλος, το 9^ο κεφάλαιο, «Το 1821 ως “παρόν”. Για τις ιδεολογικές χρήσεις της Επανάστασης», ασκεί κριτική σε μια σειρά ερμηνείες για το ελληνικό έθνος και την Επανάσταση που κυριάρχησαν και κυριαρχούν στον δημόσιο λόγο της χώρας.